

Overweging bij Genesis 4

Twee broers, de één hoedt de schapen op het grasland, de ander bewerkt de akker. Beiden brengen vruchten voort, maar het lijkt alsof ze niet gelijk gewaardeerd worden: Adonai zag Abel wel en zijn offer, maar Kaïn en zijn offer zag hij niet. Toen ontvlamde Kaïn.

Waarom zag God Kaïn en zijn offer niet, is God een god van grillige voorkeuren? Wat was er niet goed aan Kaïns offer? Of dácht hij dat maar, dat hij niet gezien werd en zijn broer wel?

Het is moeilijk om ons over te geven aan alles wat het leven ons biedt: al het mooie, ook al het minder mooie. Alles waar je zo naar verlangt en niet krijgt. Vaak heb je feitelijk best veel ontvangen. Maar toch verbind je je met datgene wat er niet is. Je voelt je niet gezien, je voelt je niet gehoord. Daar naar kijken, waar je ouders bijvoorbeeld tekort schoten, is niet verkeerd, integendeel: het is goed om daar soms tijd voor te nemen en te zien waardoor jij zelf bepaalde patronen hebt ontwikkeld omdat je niet kreeg waar je op hoopte en waarom je soms zo ver gaat in het anderen naar hun zin maken... Als je het hebt aangezien en de pijn hebt gevoelt, kan er ook inzicht komen dat de ander gedaan heeft wat zij/hij kon en daar moet je het mee doen! Soms kun je haat voelen, maar dan hoop je dat het weer overgaat, dat het verwaait, zoals Ida Gerhardt dicht: Eér het kiemt tussen het koren, god verlos mij van het kwaad.

De bijbeltekst suggereert dat het mogelijk is de boosheid, de opvlammende woede te beteugelen. Als je blijft denken aan het kwade, als je het fantaseert, je inleeft, als je erop broedt, als je de gedachte in je laat groeien, zal het kwade je grijpen, dan ben je verkocht, dan heb je het al bijna gedaan. 'Als een roofdier ligt de zonde aan je deur. Dat weet je toch. Hij begeert jou, maar jij, jij moet over hem heersen.'

De suggestie is hier dat een mens in tweestrijd het kwaad bedwingen kan. Het kwade hóeft niet, is geen blind noodlot, het is niet ín je als een mechanisme. De meeste mensen doen vanzelfsprekend het goede. 'Je kunt de woede in jezelf beteugelen', laat het verhaal God zeggen.

Kaïn, eerstgeborene der mensheid, oudste zoon, stelt de beslissende vraag. Ben ik mijn broeders hoeder? En hij weet het antwoord. Ja, ik ben mijn broeders hoeder. En hij weet het zo volstrekt zeker dat hij beseft: 'Mijn schuld is te groot om te dragen.'

Schuld dragen: het is zo'n menselijk thema, het hoort zo bij ons mens-zijn en nu ook in deze coronatijd. Onderhuids zit er angst, af en toe laat je het even toe. Er is angst om het virus te krijgen: hoe ziek zul je worden? Is het te doen? En het schuldgevoel: stel dat jij iemand besmet die het uiteindelijk niet haalt? Stel dat je wel 10 of 20 mensen hebt besmet? Een schuld te groot om te dragen?

Schuld dragen: groot of klein, we zijn er als mensen allemaal mee behept. Er zijn altijd dingen die je beter niet had kunnen zeggen of doen, dingen die beter gedaan konden worden. Maar je kunt het niet iedereen naar de zin maken. Je maakt altijd wel een 'wond' bij iemand (bijvoorbeeld door een relatie te verbreken) of doordat je een opmerking maakt die jij anders bedoelt dan bij de andere persoon overkomt of door het werk voor je collega's te laten liggen omdat jij naar de crèche moet rennen om de kinderen op tijd op te halen. Je ontkomt niet aan schuld. Dit uithouden van de schuld maakt ons volwassen.

Als je je snel schuldig voelt ten aanzien van iets of iemand, dan is het goed je steeds opnieuw de vraag te stellen: ben ik hier wel verantwoordelijk voor? Of neem ik verantwoordelijkheid over die niet van mij is? Wat hoort wel bij mij en wat niet? Wat hoort bij die ander?

Kain doodde zijn broer Abel, een schuld te groot om te dragen.

En dan horen we in het verhaal dat Kain in bescherming wordt genomen. Het is genoeg dat hij die grote schuld dragen moet. Hij mag niet gedood worden. Omdat er gedood is, mag er niet méér gedood worden.

Ik keek onlangs de serie Grantchester terug, een engelse detective in de jaren 50, tot mijn schrik kreeg een jongen van 18 daar nog de doodstraf door ophanging. Door zijn toedoen, hij dacht slechts te helpen, werd een meisje gedood. Er werd gezegd: een leven voor een leven. In het bijbelse grote verhaal zegt deze God dat het níet mag – niet een leven voor een leven, maar elk leven dient beschermt te worden.

We hebben de laatste 2 verzen uit Genesis 4 er ook bij gelezen.

Na de dood van Abel wordt Seth geboren en hij kreeg zelf ook weer een zoon: Hij riep zijn naam: Enosj – mens. Eindelijk mens...maar voordat je werkelijk mens bent zijn er duistere wegen te gaan. De naam 'mensje' die de joodse midrasj er aan geeft, past misschien nog beter. We zijn maar een nietig mensje, heel kwetsbaar én aangewezen op elkaar! We gaan wel onze eigen weg, maar laten we niet weggijken, maar ons omkeren naar elkaar als we geroepen worden. We hebben elkaar nodig om mens te worden. Jij die mij ik maakt. Moge het zo zijn.